

Talousguru 2025

Alkukilpailu 8.1.2025 klo 9–11

Tehtävä 1.

Mistä sanoista seuraavat talouteen liittyvät lyhenteet tulevat? Voit vastata suomeksi/englanniksi. (1 piste / oikea vastaus, max 6 pistettä)

- **EKP** / Euroopan keskuspankki
- **SAK** / Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö
- **BKT** / Bruttokansantuote
- **IBAN** / International Bank Account Number / kansainvälinen tilinumero
- **WTO** / World Trade Organization / Maailman kauppajärjestö
- **ROE** / Return on equity / oman pääoman tuotto

Tehtävä 2.

Selitä lyhyesti seuraavat termit. (2 pistettä / oikea vastaus, max 12 pistettä)

(Jokaiseen yksi pääpointti. Lisäksi mallivastauksessa on mukana lisäinformaatiota, jolla voi korvata päävastauksen puutteita.)

- **ASP-laina**

ASP- eli asuntosäästöpalkkiolaina on erityisesti nuorille ensiasunnon ostajille tarkoitettu lainatuote, johon voi saada valtion korkotukea ja maksuttoman valtiontakauksen.

Lisäinformaatiota: Pankkiin avataan ASP-tili, jolle säästetään vähintään kahdeksan vuosineljänneksen eli noin kahden vuoden ajan vähintään 10 % asunnon hinnasta. Tämän jälkeen pankki myöntää loppuosan kauppasummasta ASP-lainana. Lainan enimmäismäärä riippuu siitä, missä kunnassa ostettava asunto sijaitsee.

- **Pohjainflaatio**

Pohjainflaatiolla tarkoitetaan sellaista (kuluttaja-)hintojen muutosta, josta on jätetty pois osa (kuluttaja-)hintaindekseihin normaalisti sisällyvistä tuotteista tai palveluista. Tällaisia ovat mm. energian ja tuoreiden elintarvikkeiden hinnat, jotka voivat vaihdella paljon esimerkiksi vuodenajan mukaan.

Lisäinformaatiota: Pohjainflaation katsotaan kuvaavan tavallisia (kuluttaja-)hintaindeksejä paremmin kansantaloudessa vallitsevia yleisiä hinnannousu- tai -laskupaineita, minkä vuoksi niitä hyödynnetään talouskehityksen seurannassa ja rahapolitiikan päätöksenteossa.

- **Paikallinen sopiminen**

Paikallisella sopimisella tarkoitetaan työpaikkakohtaisesti tehtävää sopimista esimerkiksi työajoista, vuosilomista tai palkoista.

Lisäinformaatiota: Lainsäädäntö ja työehtosopimukset määrittävät sen, mistä asioista voidaan sopia paikallisesti ja ketkä voivat olla paikallisen sopimisen osapuolia. Usein sopiminen tehdään työnantajan ja henkilöstön edustajan/henkilöstön kesken.

- **Listaaamaton yritys**

Listaaamaton yritys on sellainen, jonka osakkeilla ei käydä kauppaa pörssissä. Listaamattomia yrityksiä ovat esim. listaamattomat osakeyhtiöt ja kommandiittiyhtiöt.

Lisäinformaatiota: Yleensä - mutta ei aina - kyse on pienistä yrityksistä, joita on valtaosa suomalaisyrityksistä. Listaamattoman yrityksen maksamien osinkojen verotus on usein kevyempää kuin listattujen yritysten osinkojen verotus.

- **Marginaaliveroprosentti**

Marginaali- eli rajaveroprosentti kertoo, kuinka suuri osa lisätuloista menee veroihin.

Lisäinformaatiota: Esimerkiksi jos tulot nousevat 100 eurolla ja marginaalivero on 55 %, veroihin menee 55 euroa ja käteen jää 45 euroa.

Toisin kuin marginaaliveroprosentti, kokonaisveroprosentti kertoo sen, kuinka paljon maksaa veroja kaikista tuloista.

- **Määräaikaistalletus**

Määräaikaistalletus on tietyksi ajaksi, esimerkiksi 6 tai 12 kuukaudeksi, pankkiin tehtävä talletus. Talletuksen voi nostaa, kun talletussopimuksessa määritelty aika on kulunut.

Lisäinformaatiota: Määräaikaistalletukselle maksetaan yleensä korkeampaa korkoa kuin käyttelytileillä oleville rahoille, jotka ovat heti nostettavissa.

Tehtävä 3.

Miten maksutavat ovat muuttuneet ajan myötä Suomessa? Mitkä tekijät selittävät maksutapojen muuttumista? Mitä vaikutuksia muutoksilla on?

(5 pistettä / alakysymys, yhteensä 15 pistettä)

MALLIVASTAUS:

Miten maksutavat ovat muuttuneet ajan myötä Suomessa?

- Korttimaksaminen on selvästi vienyt käteismaksamisen roolin yleisimpänä maksutapana kaupoissa parin viime vuosikymmenen aikana. Jo 15 vuotta sitten korttimaksaminen oli ohittanut käteismaksamisen, mutta tänä päivänä jo lähes yhdeksän kymmenestä maksusta kaupoissa tapahtuu kortilla.
- Huomion arvoista on myös, että mobiilimaksaminen (älypuhelin) on viime vuosina noussut käteismaksamisen rinnalle, jopa hieman sen ohitse, ja muutosnopeus on ollut suuri. Käytännössä nykyään on kolme tapaa maksaa kaupassa, joista kortti on selvästi yleisin.
- Verkko-ostosten maksamisen muutokset ovat maltillisempia, osin varmasti käteisen puuttumisen vuoksi. Tilisiirto tai lasku ovat yhä suosituin tapa, joskin niiden suosio on selvästi vähentynyt. Korttimaksaminen on nyt melkein yhtä suosittua. Mobiilimaksaminen näkyy selvästi myös netissä uutena maksutapana.

Mitkä tekijät selittävät maksutapojen muuttumista?

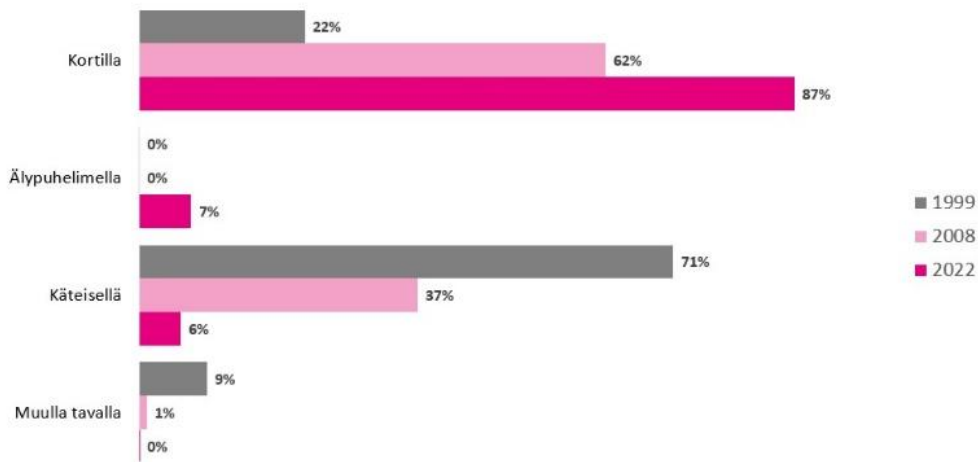
- Digitalisaatio on vaikuttanut monella tapaa maksamisen tapojen muuttumiseen. Maksuvälineiden määrä on siis kasvanut.
- Lähimaksuominaisuus on lisännyt kaupassa korttimaksamista helppoutensa takia.
- Lisäksi koronapandemia lisäsi kontaktittoman maksamisen suosiota.
- Mobiilimaksamisen yleistymistä ajaa käytön helppous ja netissä hyvä integraatio verkkokauppoihin.
- Digitalisaatio ja sääntely ovat myös laskeneet kortti- ja mobiilimaksamisen hintaa myyjille, joten ne saattavat sen takia suosia muita kuin käteismaksuja.

Mitä vaikutuksia muutoksilla on?

- Käteisen käytön vähentyminen on vaikuttanut arkipäiväisessä elämässä esimerkiksi siihen, että käteistä ei enää välttämättä hyväksytä kaikkialla, etenkin suurempia seteleitä. Erityisesti harvaan asutulla maaseudulla myös käteisen saatavuus on hankaloitunut, vaikka sitä nykyään voi nostaa mm. kaupoista.
- Käteisellä rahalla on merkittävä rooli esimerkiksi häiriötilanteissa, jolloin se saattaa olla ainoa toimiva maksutapa. Mikäli käteisen käyttö ja hyväksyttävyyys kaupoissa vähenee entisestään, voi se aiheuttaa ongelmia mahdollisissa häiriötilanteissa.
- Maksamisen digitalisoituminen ja käteisen käytön väheneminen voivat olla ongelma erityisesti vanhuksille, jotka eivät osaa käyttää digitaalisia palveluita.
- Käteisen käytön väheneminen vähentää myös harmaata taloutta.

Maksaminen kaupoissa 1999, 2008 ja 2022

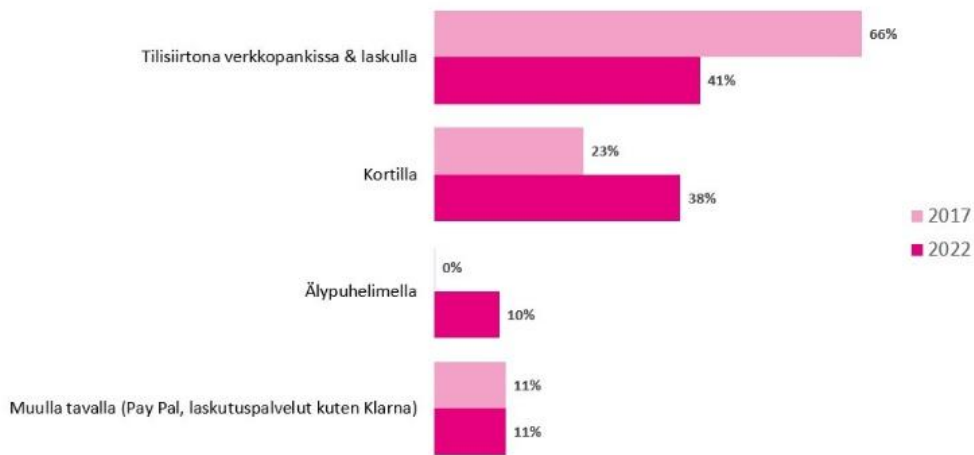
Mikä on tavallisin tapa, jolla maksat?

Lähde: Säästäminen, luotonkäyttö ja maksutavat –tutkimukset eri vuosilta

Maksaminen verkossa 2017 ja 2022

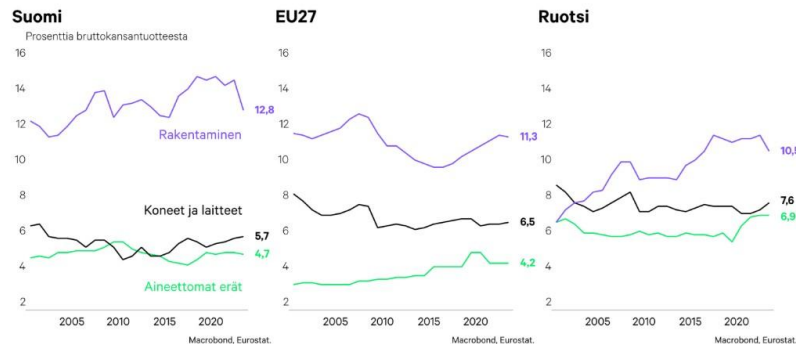
Millä tavoin olet yleisimmin maksanut ostoksesi?

Lähde: Säästäminen, luotonkäyttö ja maksutavat –tutkimukset eri vuosilta

Tehtävä 4.

Vertaile investointien kehitystä eri maissa. Miten Suomi suhteutuu muihin maihin? Mikä on investointien merkitys taloudessa? Miten investointeja voidaan lisätä? (pitkä essee, yhteensä 25 pistettä)

Aineettomat erät sisältävät esimerkiksi tutkimus- ja kehitysmenot sekä ohjelmistoinvestoinnit. Kuvaajat esittävät investointien osuusia bruttokansantuotteen arvosta eri vuosina.

MALLIVASTAUS:

Investoinneilla tarkoitetaan koneiden, laitteiden, rakennelmien sekä erilaisten aineettomien tuotannon tekijöiden (kuten tutkimus ja kehittäminen) hankkimista, joita tarvitaan erilaisten tuotteiden ja palveluiden tuottamisessa. Investointien tekeminen edellyttää joko omaa rahoitusta (etukäteissäästämistä) tai ulkopuolista rahoitusta.

Miten Suomi suhteutuu muihin maihin?

Suomen kokonaisinvestoinnit suhteessa bruttokansantuotteeseen ovat olleet 2000-luvulla varsin hyvällä tasolla, kun tilannetta vertaa koko EU:hun tai Ruotsiin. Rakentamisen osuus on Suomessa suurin, sen sijaan investoinnit koneisiin ja laitteisiin ovat meillä vertailun matalimmat. Aineettomien erien investoinnit ovat Suomessa EU:n keskiarvoa korkeammat mutta selvästi Ruotsia pienemmät. Niiden alavireiseen kehitykseen 2010-luvulla vaikutti etenkin Nokian matkapuhelintuotannon päättyminen.

Mikä on investointien merkitys taloudessa?

Nyrkkisääntö on, että investoinnit ovat taloudelle hyvästä. Ratkaisevaa on kuitenkin se, mihin investoidaan.

Investointeja tekevät sekä yksityinen että julkinen sektori. Julkinen sektori investoi esimerkiksi terveyskeskuksiin, teihin, lentokenttiin jne. Yksityinen sektori investoi rakentamisen ohella

merkittävästi koneisiin ja laitteisiin sekä aineettomiin eriin. Kotitalouksien investoinnit painottuvat lähes yksinomaan rakennuksiin.

Investointeja voidaan tehdä tuotannon kasvattamiseen, tuotannon uudistamiseen tai nykyisen tuotantotason ylläpitämiseen. Suurin osa investoinneista on niin sanottuja korvausinvestointeja, eli niillä ylläpidetään nykyistä tuotannon tasoa, kun olemassa olevat koneet, laitteet ja rakennukset kuluvat käytössä. Talouden ja teollisuuden uudistumisen kannalta tarvitaan erilaisia tutkimus- ja kehitysinvestointeja. Investoinnit ovatkin keskeisessä osassa maan kilpailukykyyn ja tuottavuuden parantamisessa. Ne mahdollistavat uuden teknologian käyttöönoton.

Suomi on investoinut 2000-luvulla eniten rakentamiseen, joka luo taloudellista toimeliaisuutta rakennustoiminnan aikana, mutta rakentaminen itsessään ei luo merkittävästi lisää kilpailukykyä. Rakennukset ovat oleellinen osa kaikkea yritystoimintaa, mutta kilpailukykyyn ja viennin osalta olennaisempaa on se, mitä rakennuksissa todellisuudessa tehdään. Asuntojen rakentaminen on monessa mielessä tärkeää, mutta se ei suoranaisesti kasvata talouden tuotantokapasiteettia. Rakennusinvestoinnit ovat olleet Suomessa viime vuosikymmeninä suuret, koska kaupungistuminen on edennyt ja väkeä on muuttanut haja-asutusalueilta kasvukeskuksiin.

Rakennusinvestointeihin on etenkin Ruotsissa ja Suomessa vaikuttanut parin viime vuoden aikana korkotason nopea nousu. Molemmissa maissa hyödynnetään merkittävästi lyhyisiin korkoihin (esimerkiksi 12 kk euribor) sidottuja lainoja. Tällöin korkotason muutos vaikuttaa nopeasti lainanottajien taloudelliseen tilanteeseen ja siten asuntojen tai kiinteistöjen kysyntään. Kysynnän muutos taas heijastuu rakennusinvestointeihin.

Kone- ja laiteinvestoinnit ovat erilaisia tuotannollisia investointeja. Esimerkiksi tehdaslaitteet tai kuljetusvälineet lasketaan näihin. Suomessa uusi sellutehdas sisältää merkittäviä kone- ja laiteinvestointeja. Samalla ”vihreän” teräksen valmistukseen vaadittavat investoinnit lukeutuvat tähän kategoriaan. Myös uusiutuvan energiantuotannon investoinnit kuten tuuli- ja aurinkovoimalat kuuluvat siihen.

Aineettomat investoinnit ovat esimerkiksi tutkimus- ja kehitysinvestointeja tai ICT-investointeja (tieto- ja viestintäteknikka). Nykyajan taloudessa näiden rooli on kasvanut merkittävästi. Mm. alustatalouden toimijoiden tekemät ohjelmistoinvestoinnit ja tekoälyinvestoinnit lasketaan näihin. Suomen kaltaisen pienen maan, jossa pyritään tuottamaan korkean jalostusarvon tuotteita ja palveluita, pitäisi panostaa merkittävästi tutkimukseen ja tuotekehitykseen. Tätä kautta pystyisimme vahvistamaan kilpailukykyämme. Ruotsissa aineettomat investoinnit ovat selvästi Suomea suuremmat, osin johtuen Spotifyn ja Klarnan kaltaisten yritysten syntymisestä Ruotsiin viime vuosikymmeninä. Tämä selittää osittain Ruotsin parempaa kilpailukykyä ja talouskasvua.

Miten investointeja voidaan lisätä?

Investointien määrään vaikuttavat lukuisat eri tekijät. Näitä ovat esimerkiksi rahoituksen saatavuus, kaavoitus ja luvitus, työvoiman saatavuus ja laatu, asiakasmarkkinoiden koko ja etäisyys, logistiikka, verotus, tukipolitiikka, alihankintaketjujen toimivuus sekä juridinen järjestelmä ja sen luotettavuus. Myös yritysten välisellä kilpailulla on merkitystä – kireä kilpailu pakottaa yrityksiä uudistumaan ja etsimään uusia kilpailuvaltteja, joilla voi menestyä nyt ja tulevaisuudessa.

On tärkeä huomata, että ei ole yksittäistä syytä siihen, miksi yritykset investoivat Suomessa koneisiin, laitteisiin ja aineettomiin eriin vähemmän kuin esimerkiksi Ruotsissa. Tästä seuraa, että puhuttaessa investointien lisäämisestä ei ole olemassa yhtä yksinkertaista ratkaisua. Poliittisin päätösin – esimerkiksi verohelpotuksilla tai investointituilla – voidaan kasvattaa investointien määrää, mutta vaarana on, että kaikki toteutuvat investoinnit eivät ole kansantalouden kannalta järkeviä. Jos investoinnista saatava tuotto on huono tai se on liian riskipitoinen odotettuun tuottoonsa nähden, sitä ei pitäisi tehdä.

Myös rahoituksen saatavuuden parantaminen esimerkiksi julkisten rahoittajien toimesta (kuten Finnvera tai Tesi) voi lisätä investointeja. Selvitysten perusteella rahoitusmarkkinapuutteet koskevat Suomessa enemmän oman pääoman ehtoista rahoitusta (esim. pääomasijoittaminen) kuin vieraan pääoman ehtoista rahoitusta (esim. pankkien luotonanto). Jos investoinnit kohdistuvat paljolti aineettomiin kohteisiin kuten tutkimukseen, kehittämiseen (markkinointi, brändinrakentaminen) ja palveluntarjontaan, yrityksiin ei synny sellaisia vakuuksia, joita tarvitaan esimerkiksi pankkilainojen saamiseen. Oman pääoman ehtoisen rahoituksen saatavuus korostuu tällöin.

Yksi tekijä, joka vaikuttaa investointien kohdentumiseen, on geopolitiikka. Euroopan reunavaltiona Suomen mahdollisuudet houkutella ulkomaisten yritysten investointeja nykyisessä maailmanpoliittisessa tilanteessa eivät ole yhtä hyvät kuin esimerkiksi Ruotsin.

Myös EU-tasolla pohditaan investointien kasvattamista ja osittain EU:n ehdotukset esimerkiksi pääomamarkkinaunionin kehittämiseksi auttavat myös Suomea investointien lisäämisessä edellyttäen, että Suomi on houkutteleva kohde investoinneille.